

mgr Mirosława Zajcew-Szwaj

Uniwersytet Wrocławski

Wydział Prawa Administracji i Ekonomii

Zakład Prawa o Wykroczeniach, Karnego Skarbowego i Gospodarczego

Streszczenie rozprawy doktorskiej

pt. Instytucja przedawnienia w prawie karnym skarbowym w teorii i praktyce

Przedmiotem badań w pracy doktorskiej jest instytucja przedawnienia w prawie karnym skarbowym.

Głównym celem rozprawy jest wkład w dyskusję nad optymalnym podejściem do przedawnienia karalności oraz jego roli w zagwarantowaniu sprawiedliwości, w dynamicznej przestrzeni prawa karnego skarbowego i praktyki sądowej. Poruszone w rozprawie doktorskiej zagadnienia dotyczące przedawnienia w prawie karnym skarbowym stanowią prezentację najistotniejszych problemów nurtujących przedstawicieli doktryny, orzecznictwa i praktyki. W pracy starano się naświetlić tę złożoną problematykę, a także wskazać kierunki zmian w regulacjach prawnych dotyczących instytucji przedawnienia w prawie karnym skarbowym.

W niniejszej pracy posłużono się metodą dogmatyczno-prawną uzupełnioną metodą historyczno-porównawczą, komparatystyczną, analizy orzecznictwa i badań statystycznych.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, w których podjęto analizę zagadnień związanych z problematyką przedawnienia w prawie karnym skarbowym. W rozdziale I przedstawiono założenia pracy w płaszczyźnie teoretycznej i badań empirycznych, stanowiące istotny element każdej rozprawy doktorskiej. Rozdział II stanowi przybliżenie specyfiki prawa karnego skarbowego, stanowiącego wyspecjalizowaną dziedzinę prawa karnego, której głównym zadaniem jest ochrona finansów publicznych przed możliwymi naruszeniami w postaci penalizacji przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych przeciwko obowiązkom podatkowym i rozliczeniom z tytułu dotacji i subwencji, przeciwko obowiązkom celnym oraz zasadom obrotu towarowego z zagranicą towarami i usługami, przeciwko obrotowi dewizowemu oraz przeciwko organizacji gier hazardowych. Pokazano istotę i zakres funkcji egzekucyjno-kompensacyjnej prawa karnego skarbowego, która podkreśla postulat przewagi egzekucji nad represją. Opisano finansowy charakter przestępczości skarbowej. Ukazano zależności między prawem karnym skarbowym i podatkowym, a także wskazano na znaczenie uiszczenia uszczuplonej należności publicznoprawnej. Niezbędne było również opisanie środków dolegliwości ekonomicznej w kodeksie karnym skarbowym. Taka szersza

perspektywa pozwoliła na określenie miejsca instytucji przedawnienia w kodeksie karnym skarbowym.

W rozdziale III ukazano znaczenie rezygnacji z ukarania w prawie karnym skarbowym. Podjęto rozważania nad sensem kary w ujęciu historycznym. Zaprezentowano, iż postępowanie karne skarbowe ukierunkowane jest na dążenie do wyrównania uszczerbku finansowego Skarbu Państwa i innych uprawnionych podmiotów publicznoprawnych. Możliwość zadośćuczynienia oraz wyrównania strat majątkowych wierzyciela publicznoprawnego, skłania do zaniechania ukarania przewidzianego przez ustawodawcę. Wskazano także na możliwość odstąpienia od wymierzenia kary i środka karnego, które stanowi swoiste prawo łaski. Kolejną instytucją spełniającą specyficzne cele prawa karnego skarbowego jest umorzenie absorpcyjne oraz warunkowe umorzenie postępowania. W dalszej części tego rozdziału opisano konsensualne formy odpowiedzialności, czyli dobrowolne poddanie się odpowiedzialności oraz odrębne postępowanie mandatowe do wykroczeń skarbowych. Ponadto wskazano, jakie istnieją możliwości modyfikacji ukarania łagodzące odpowiedzialność sprawcy. Instytucja zaliczenia tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej względem niego kary stanowi ustawowe dobrodziejstwo dla skazanego. Poruszono także dopuszczalność zamiany kary pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności oraz wielość sposobów nadzwyczajnego złagodzenia kary. Następnie opisano środki probacyjne dotyczące kary pozbawienia wolności, czyli warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności oraz warunkowe przedterminowe zwolnienie. Ponadto opisano, w jakich sytuacjach można darować czyn bądź karę. Poruszono także temat prawa łaski, amnestii i abolicji. W tym rozdziale, wyjaśniono etymologię pojęcia „przedawnienie” oraz genezę instytucji przedawnienia, a także sposób pojmowania upływu czasu dla prawa i jego konsekwencji postaci uchylenia przestępności czynu. Opisano instytucję przedawnienia w ujęciu historycznym, ukazując również statusu tej instytucji w polskim prawie karnym skarbowym. W zakończeniu tego rozdziału scharakteryzowano instytucję przedawnienia w innych systemach prawnych. Zaprezentowano ogólne rozwiązania legislacyjne przyjęte w trzech systemach prawnych: niemieckim, francuskim i angielskim. Wprowadzono ogólnie do instytucji zatarcia skazania za przestępstwo skarbowe i uznania ukarania za niebyłe w odniesieniu do wykroczenia skarbowego, które to instytucje mają uzupełniający charakter w stosunku do instytucji przedawnienia.

W rozdziale IV przedstawione zostały zagadnienia dotyczące kształtowania się instytucji przedawnienia karalności w polskim ustawodawstwie karnym skarbowym. Dla ustalenia znaczenia i zakresu tych pojęć, poddano analizie poszczególne regulacje karne skarbowe oraz ukazano ich ewolucję w prawie karnym skarbowym. Podjęto próbę ukazania

sposobu liczenia terminów karalności przestępstwa skarbowego, zarówno polegającego na uszczupleniu lub narażeniu na uszczuplenie należności publicznoprawnej, jak też przestępstwa skarbowego, w przypadku którego taka sytuacja nie zachodzi. W rozdziale tym podjęto aktualny temat związany z wszczęciem postępowania karnego skarbowego, w kontekście przedawnienia zobowiązania podatkowego i zawieszenia biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego. W dalszej części tego rozdziału podjęto rozważania nad pojęciem efektywności fiskalnej systemu podatkowego.

Rozdział V obejmuje zagadnienia związane z kształtowaniem się instytucji przedawnienia wykonania kary i innych środków uregulowanych w kodeksie karnym skarbowym. Podjęto w nim rozważania dotyczące skutków upływu czasu przy wykonaniu kary, opierając się na regulacjach określonych w art. 103 k.k. w związku z art. 20 § 2 k.k.s. Omówiono przeszkody, jakie pojawiają się w postępowaniu wykonawczym. Poddano analizie charakter prawny przedawnienia wykonania kary i innych środków w kodeksie karnym skarbowym. Opisano katalog środków karnych wymienionych w art. 22 § 2 k.k.s. wraz z odpowiednio stosowanym art. 103 § 1 pkt 3 k.k. Ponadto podjęto próbę wyjaśnienia wątpliwości dotyczących stosowania obowiązujących przepisów w kwestii przedawnienia wykonania kar i środków karnych. Wskazano na katalog i przesłanki stosowania środków zabezpieczających, oraz terminy, jakie mają zastosowanie przy przedawnieniu.

W rozdziale VI ukazano etymologię pojęcia zatarcia skazania, różnorodność określeń dotyczących zatarcia skazania oraz przytoczono uzasadnienia dla tej instytucji prezentowane w literaturze. Wymieniono przesłanki wymagane do zatarcia skazania za przestępstwa skarbowe i uznania ukarania za niebyłe za wykroczenia skarbowe. Z uwagi na spory dotyczące konstrukcji jednoczesnego zatarcia skazania, wskazano, jakie rozwiązanie zasługuje na aprobatę. Ukazano istotę i skutki zatarcia skazania w zakresie prawa karnego skarbowego materialnego i procesowego. Jako dopełnienie w nakreśleniu obrazu tej instytucji, ukazano praktyczny aspekt związany z postępowaniem w przedmiocie zatarcia skazania. Opisano regulacje dotyczące czasu i trybu zatarcia skazania w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary za przestępstwa skarbowe oraz skutki prawne skazania w praktyce.

Rozdział VII zawiera prezentację materiału badawczego dotyczącego instytucji przedawnienia karalności w praktyce, opracowanego na podstawie danych otrzymanych z Wydziału Statystycznej Informacji Zarządczej Ministerstwa Sprawiedliwości, a także badań aktowych przeprowadzonych w Sądzie Rejonowym w Jeleniej Górze. W badaniach podjęto próbę zdiagnozowania, czy instytucja przedawnienia karalności jest efektywna w aktualnym stanie prawnym. Zaprezentowanie materiału statystycznego miało na celu zobrazowanie

określonych tendencji w stosowaniu instytucji przedawnienia karalności w praktyce, w tym ogólnej liczby przedawnień i rodzajów przestępstw skarbowych oraz wykroczeń skarbowych podlegających przedawnieniu.

Rozprawę zamyka zakończenie, w którym dokonano podsumowania tematyki, weryfikacji postawionych hipotez badawczych oraz sformułowano wnioski *de lege ferenda*.

Zapew - dny